

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ВИНИКНЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сьогодні стан української економіки характеризується нестабільною політичною ситуацією, некерованими інфляційними процесами та іншими негативними чинниками. Результатом дії цих факторів у діяльності підприємств виникають великі обсяги дебіторської заборгованості, якою вони неспроможні управляти, в результаті чого знижується їхня платоспроможність та ділова активність, яка в свою чергу призводить до кризи неплатежів. В таких умовах збільшується необхідність аналізу виникнення дебіторської заборгованості та пошуку шляхів подолання цих проблем.

Метою дослідження є аналіз проблем виникнення дебіторської заборгованості та шляхи їх вирішення. Завданнями дослідження, які супроводжують виконання поставленої мети є: оцінити фактори виникнення дебіторської заборгованості на підприємствах; проаналізувати у розрізі видів економічної діяльності стан дебіторської заборгованості вітчизняних підприємств; намітити шляхи вирішення проблем виникнення дебіторської заборгованості на українських підприємствах.

Факторами виникнення дебіторської заборгованості на українських підприємствах можуть бути наступні, що виникають у зовнішньому оточенні підприємства: ефективність грошово-кредитної політики центрального банку та комерційних банків, фондів, стан на фінансових ринках, рівень інфляції, конкурентоспроможність продукції та послуг, стан сегментів товарного ринку, фінансова стабільність і підтримка бізнесу, стан галузі.

Це можна пояснити таким чином, що підприємства не одержують своєчасно оплату за свої товари у зв'язку зі станом зовнішнього середовища, і виникає ланцюгова реакція неплатежів, що призводить до утворення дебіторської заборгованості і затримки розрахунків зі своїми кредиторами; неправильне встановлення термінів і умов договорів, невраховані ризики, що можуть призвести до незапланованого збільшення розмірів дебіторської заборгованості [5].

Наступним кроком дослідження було проаналізувати стан дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах у розрізі видів економічної діяльності (рис. 1). Як свідчать статистичні дані, фактичний розмір дебіторської заборгованості на більшості українських підприємствах складає не менш 50 % [2].

З рисунку 1 очевидно, що обсяги дебіторської заборгованості у 2015 році порівняно з 2014 роком збільшилися у: рибному господарстві – на 133,9%; промисловості - на 30,5%; будівництві – на 40,9%; оптовій та роздрібній торгівлі 38,13%; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – на 38,1%; транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності – на 27,4%; тимчасовому розміщуванні й організації харчування - на 12,3%; інформації та телекомунікації - на 25,5%; фінансовій та страховій діяльності - на 32,8%; операції з нерухомим майном збільшилися - на 32,1%; професійній, науковій та технічній діяльності - на 8,0%; діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування - на 27,5%; освіті - на 15,6%; охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги - на 13,4%; мистецтві, спорті, розвагах та відпочинку - на 3,9%, наданні

інших послуг зменшується на 0,7%. Це означає що підприємства різних видів діяльності мають низьку платоспроможність.

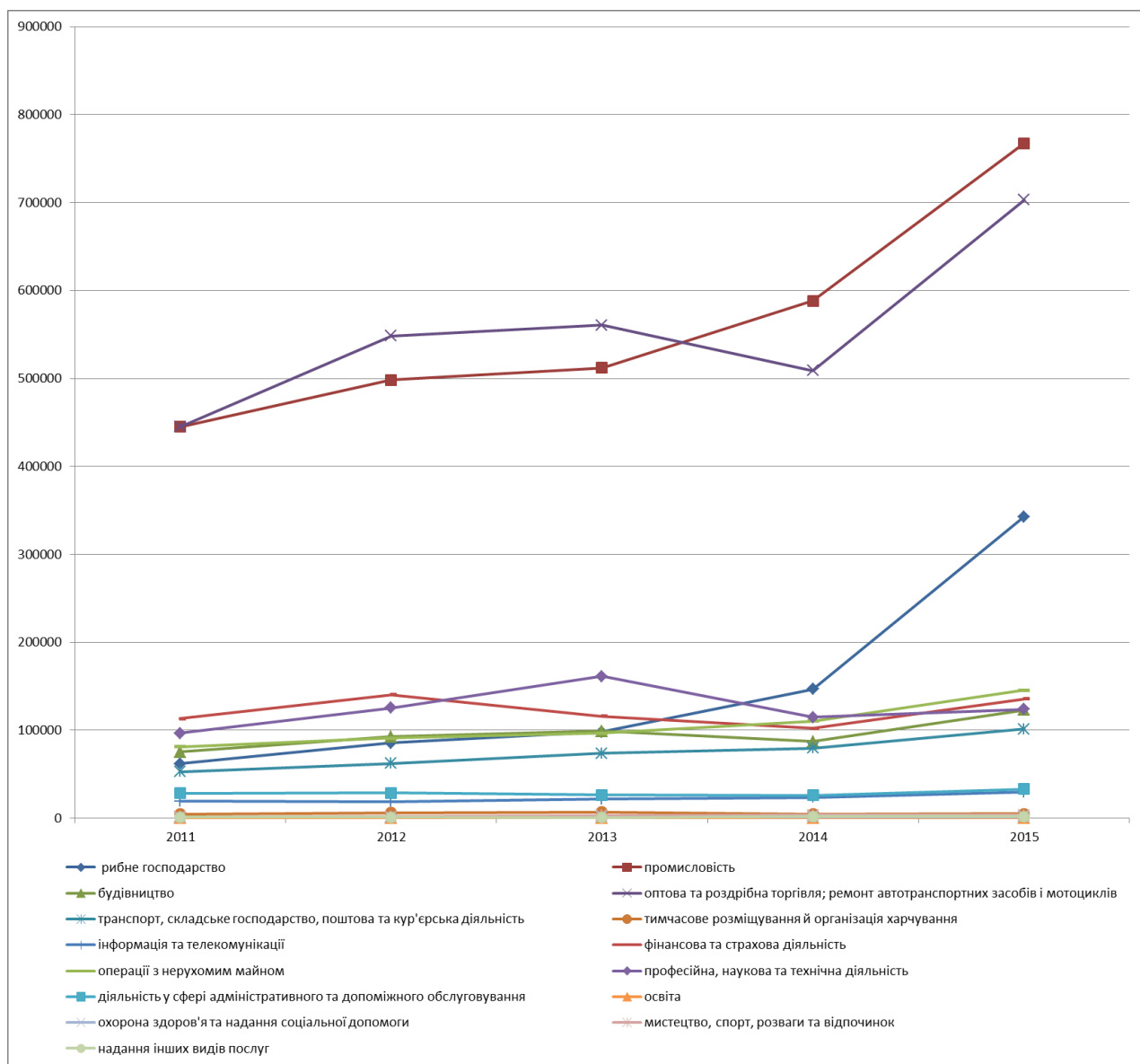

Рис. 1. Динаміка обсягів дебіторської заборгованості за видами економічної діяльності у 2011-2015 роках*

* побудовано автором на основі даних [1]

Все це вказує на необхідність мінімізації дебіторської заборгованості та подальшого наукового удосконалення управління нею, яке, на нашу думку, можливе лише через удосконалення окремих управлінських функцій, зокрема економічного контролю. Розміри дебіторської заборгованості та їхня динаміка прямо чи опосередковано визначають характер управлінських рішень у виробничо-фінансовій сфері.

Отже, дебіторська заборгованість може дозволити уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень. Тут, потребує розробки співвідношення дебіторської заборгованості і певного інструментарію, який дозволить би швидко та якісно виявляти негативні явища, що впливають на кількісні та якісні зміни цієї заборгованості. Цьому можуть

сприяти певні причини, і саме їх аналіз дозволить прийняти відповідні управлінські рішення.

Необхідно створити певні критерії, за якими буде визначатися перелік боржників, зв'язки з котрими може спричинити появу дебіторських боргів. Важливо вдосконалювати методикау визначення суми резерву дебіторських боргів. На нашу думку, потрібно внести зміни в діюче законодавство для стимулювання створення підприємствами цього резерву.

При управлінні дебіторською заборгованістю найбільше значення набуває здійснення контролю, який дозволяє з'ясувати наскільки ефективно та своєчасно відбувається погашення заборгованості, наскільки запропонована відстрочка платежу відповідає вимогам ринку та стану на ньому підприємства. Крім цього, потрібно постійно слідкувати за тим, щоб не виникала прострочена дебіторська заборгованість, а у разі виникнення, необхідно здійснити точний методичний підхід для стягнення дебіторської заборгованості і чітко його дотримуватись [4].

Вирішити проблему виникнення дебіторської заборгованості допоможе тільки створення ефективної системи контролю за якістю фінансових розрахунків із дебіторами вимагає розробки чіткої та досконалої класифікації дебіторської заборгованості, уніфікації способів її оцінки та документів аналітичної фінансової звітності. Це, відповідно, дозволить накопичувати інформацію про розрахунки з дебіторами з різними рівнями деталізації й узагальнення.

Для контролю дебіторської заборгованості можна рекомендувати:

1. Розробити комплекс заходів щодо:

- пошуку можливостей збільшення кількості покупців і замовників підприємства з тим, щоб зменшити масштаб ризику несплати боргів;
- постійного моніторингу потенційних дебіторів (оцінювання фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу тощо).

2. Своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської заборгованості. Значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування. Також доводиться впроваджувати в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора і періодично переглядати граничні суми.

4. Систематично проводити інвентаризацію заборгованості [2].

На сучасному етапі економічного розвитку вітчизняні підприємства неспроможні ефективно управляти дебіторською заборгованістю, яка займає вагомому частку в оборотних активах, що спричиняє кризу взаємних неплатежів. Підсумувавши результати проведеного дослідження, необхідно зазначити, що на сьогодні існує певна недосконалість ведення дебіторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості завжди загрожує фінансовій стійкості підприємства і потребує залучення додаткових джерел фінансування. Тому, важливості набуває постійний пошук шляхів нівелювання виникнення дебіторської заборгованості, а це можливе при запровадженні ефективної політики управління нею.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Внутрішній контроль дебіторської заборгованості [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/>

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №10 «Дебіторська заборгованість». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237.

4. Береза С.Л. Класифікація дебіторської заборгованості: нові підходи // Вісник ЖІТІ. – 2001. - № 14. – С. 156.

5. Боровик О.А. Дебіторська та кредиторська заборгованість і прогнозування її структури за системним підходом// Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. - №8 (75). - С. 3-8.

6. Кватирка П. Проблеми обліку дебіторської заборгованості // Наукові записки, Випуск 14, 2005. – С. 28-29.

7. Скорба О.А. Облік дебіторської заборгованості в Україні та за кордоном. Матеріали за V міжнародна научна практична конференція «Honoris High School – 2009». – Т.2 Економіки. Софія, «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2009. –С. 22-25.